

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ
В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Матеріали
VII Міжнародної науково-практичної конференції
(28 жовтня 2014 р., м.Київ)

Частина 1

Київ - 2014

УДК 377
ББК 74.212
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України
(протокол № 8 від 4 листопада 2014 року)

Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч. – Ч. 1 / уклад. : Л.М. Капченко, С.О. Тарасюк, Л.Г. Авдєєв та ін. - К. : ІПК ДСЗУ, 2014. – 218 с.

Актуальные проблемы профессиональной ориентации и профессионального обучения населения в условиях социально-экономической нестабильности : материалы VII Международной научно-практической конференции (28 октября 2014 г., г. Киев) : в 2 ч. – Ч. 1/ сост. : Л.Н. Капченко, С.А. Тарасюк, Л.Г. Авдеев и др. - К. : ИПК ДСЗУ, 2014. – 218 с.

ISBN 978-617-649-031-9

Збірник підготовлено за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції. У наукових статтях розглянуто теоретико-методологічні та організаційно-методичні аспекти професійної орієнтації і професійного навчання населення, а також шляхи вдосконалення профорієнтаційної роботи та професійного навчання в умовах сучасного ринку праці.

Для науковців, педагогічних працівників професійно-технічних і вищих навчальних закладів, студентів, магістрантів, аспірантів, спеціалістів державної служби зайнятості та інших фахівців, які цікавляться проблемами професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення.

УДК 377
ББК 74.212

ISBN 978-617-649-031-9

© Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ), 2014

людини до виходу її на заслужений відпочинок. Останнє, на нашу думку, можливе і реальне, якщо профорієнтаційна робота не буде розділена між окремими міністерствами та відомствами, які, здебільшого по-різному уявляють і забезпечують на практиці профорієнтаційний процес.

Список використаних джерел

1. Авдєєв Л. Г. Інформаційно-методичний довідник з професійної орієнтації. – К. : ППК ДСЗУ, 2011. - 36 с. Режим доступу: <http://ipk-dszii.kiev.ua/novini/196-naukovo-praktichni-vidannya.html>
2. Закон України «Про зайнятість населення». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavvs/show/45/2012>
3. Конституція України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>
4. Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavvs/show/842-2008-%DQ%BF>
5. Професійна орієнтація в документах : збірник нормативних, інструктивних та методичних матеріалів з питань професійної орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян / [уклад. Л. Г. Авдєєв, Н. В. Ортікова] / - К. : ППК ДСЗУ, 2013. – 126 с.
6. Ринок праці та зайнятість населення: проблеми теорії та виклики практики : кол. моногр. / Ред. – координатор М. В. Туленков. – К. : ППК ДСЗУ, 2010. – 363. Режим доступу: <http://ipk-dszu.kiev.ua/elekt.html> (вкладка «Монографії»).
7. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: монографія / авт.. кол. : Н. А. Побірченко, Н. І. Литвинова, В. В. Синявський та ін... – К. : Педагогічна думка, 2011. – 256 с.
8. Толочек В. А. Современная психология труда / Владимир Алексеевич Толочек. – СПб: Питер, 2006. – 479 с
9. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації [Текст] : Дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Федоришин Борис Олексійович ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1996. – 383 л.

Охріменко З.В.

Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ

САМОДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ – ОСНОВА УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Автор аналізує шляхи активізації самодіяльності старшокласників через окреслення основних суперечностей професійного самовизначення. Підкреслюється, що розуміння ролі активності самої людини в процесі професійної орієнтації, дозволяє цілеспрямовано переводити процес розвитку особистості в саморозвиток

***Ключові слова:** професійне самовизначення, розвиток, саморозвиток, активність, профорієнтація.*

Професійне самовизначення для старшокласників постає як особистісна, життєва задача. Адже, професія – це не лише щоденна діяльність, статус, це, в першу чергу стиль життя, коло спілкування, площина для самореалізації. По суті обираючи професію, людина обирає своє майбутнє. Одним із важливих факторів, що приносять людині щастя, відчуття повноти, насиченості духовного життя, є усвідомлення нею свого успіху, майстерності, досконалості в улюбленій справі, писав видатний педагог В. Сухомлинський. Отже, професійна діяльність відноситься до числа основних засобів будівництва власного життєвого шляху. Однак, будівництво такого шляху йде успішно, лише коли професія знаходить особистісний відгук у внутрішньому світі людини.

Більшість сучасних науковців звертають увагу на такі негативні процеси, що супроводжують професійне становлення старшокласника, як пасивність відносно свого майбутнього, неготовність прикладати зусилля, самостійно вирішувати задачі професійного і життєвого самовизначення. Саме тому, науковці наголошують на необхідності оновлення традиційного змісту, форм та методів профорієнтації, які б спонукати учня до самопізнання, самооцінки та професійного самовдосконалення у виховному профорієнтаційному процесі (О. Мельник, В. Рибалко, В. Сидоренко, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова). З цього приводу, І. Бех зазначає, що особистісне самопізнання ще досі не стало предметом спрямованого формування. Крім цього, процес особистісного пізнання асоціюється з залученням підростаючої особистості до форм діяльності, що задаються зовні. Таким чином, навіть у студентів простежується низький рівень саморозуміння [1, с. 46].

Виходячи з вище зазначеного, метою статті є окреслення шляхів активізації самодіяльності старшокласників у процесі професійної орієнтації.

Розуміння ролі активності особистості у власному розвитку дає можливість сфокусувати увагу на пошук і розгляд її джерел. Однак, така спрямованість не знижує інтересу до проблеми детермінації змісту і функціонування внутрішнього світу особистості зовнішніми об'єктивними обставинами. З цього приводу І. Бех, зазначає, що проблематика, пов'язана із становленням індивіда, як особистості, надзвичайно складна, тому донині ще не визначено рушійні сили, закономірності природного і набутого у вихованні і розвитку особистості [1, с.18]. Проаналізуємо більш детально ряд методологічних досліджень з цієї проблематики. Так, у працях вітчизняних психологів здійснено ряд спроб з'ясувати чинники психічного розвитку людини в онтогенезі, що ґрунтуються на визнанні єдності в цьому процесі природного і соціального. Об'єктивний світ з усіма властивими йому протиріччями, зазначає С. Максименко, відображається нашою свідомістю. Протиріччя світу стають внутрішніми протиріччями людини. В процесі відображення зовнішніх впливів, на думку О. Ковальова, здійснюється складна внутрішня робота, відбувається якісне перетворення духовного світу людини. Внутрішні протиріччя виникають в наслідок нерівномірності розвитку окремих сторін або якостей особистості. Як правило, внутрішні протиріччя – це протиріччя між домаганнями особистості і її можливостями [3]. Отже, розвиток відбувається завдяки взаємодії зовнішніх причин і внутрішніх умов.

Протиріччя розв'язуються за допомогою діяльності і приводять до утворення властивостей і якостей особистості. Усвідомлюючи свої досягнення і недоліки, особистість виявляє прагнення до самовдосконалення, самоосвіти і самовиховання, наголошує Г. Костюк [Г. Костюк]. В теорії специфічних рушіїв розвитку Г. Костюк, розкриває основні механізми взаємодії зовнішніх і внутрішніх протиріч, як рушійних сил розвитку дитини та джерел її саморуху. Процес "саморуху", зазначає вчений, спонукається внутрішніми суперечностями. З розвитком особистості зростає значення внутрішніх умов. Внутрішнє середовище стає фактором подальшого розвитку особистості, її саморуху від нижчих до вищих форм взаємовідношень із зовнішнім середовищем. Протиріччя, що обумовлюються відносинами між особистістю і суспільством пов'язані з порушенням рівноваги. Тільки інтеріоризуючись зовнішні протиріччя викликають у самого індивіда протилежні тенденції, що вступають між собою в боротьбу, вони стають джерелом його активності спрямованої на вирішення внутрішнього протиріччя шляхом вироблення нових способів поведінки [4].

Зовнішньою детермінантою внутрішніх протиріч, зауважує С. Максименко, виступають процеси навчання і виховання. Вони сприяють виникненню і успішному подоланню таких протиріч у житті підростаючої особистості. Як зазначає Л. Анциферова, формування виступає стосовно індивіда як зовнішній процес, однак формування є також процес утворення під впливом різних соціальних чинників різного типу системних відносин усередині цілісної психологічної організації особистості. Формування як внутрішній процес є процес творення визначеним способом організованої особистості. Формування як зовнішній вплив і формування як внутрішній психологічний процес – подібні. Таке їх співвідношення лежить в основі формуючого експерименту. При цьому, Г. Костюк наголошує, що сила виховання полягає не в тому, що воно може не рахуватись із законами розвитку або змінювати їх, а в тому, що ґрунтуючись на знанні законів, воно може цілеспрямовано керувати процесом розвитку. Ставлячи перед учнями нові цілі, підвищуючи до них вимоги і домагаючись їх виконання, навчання й виховання спрямовує діяльність учнів і таким чином керує їх розвитком [4]. Виникаючі розходження між вимогами і наявним запасом знань, умінь, і навиків, зауважує Н. Менчинська, а також досягнутим рівнем розвитку породжують потребу в отриманні нових знань, знаходженні нових способів діяльності, що в свою чергу призводить до підвищення рівня розумового розвитку, тобто стає рушійною силою розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що суперечності є неодмінною умовою педагогічного процесу. Однак, на думку Н. Мойсеюк, педагог не може й не повинен йти шляхом зняття протилежностей, адже, як зазначає вчена, протилежності не зникають шляхом зняття, а за лише за рахунок поєднання, взаємодоповнення, компромісу. Такий процес можливий лише за умови взаємодії вихованців та вихователів на основі гуманістичних принципів навчання і виховання [5, с. 116] Для подолання протиріч, доводить у своїх працях О. Ковальов, необхідне їх усвідомлення, та наявність достатнього рівня розвитку сили волі. Лише усвідомлення протиріч призводить до їх позитивного

подолання [3]. О. Мельник з цього приводу підкреслює, що у процесі узгодження протиріч, коли одночасно змінюється дитина і зростають вимоги в повній мірі включаються механізми самопізнання, самооцінки і самовдосконалення, виробляється стратегія і тактика поведінки.

Отже, науковці приходять до думки, що важливим є не лише врахування зовнішніх обставин та внутрішніх можливостей людини, а саме те, як співвідносяться між собою внутрішні та зовнішні фактори, і якою мірою це співвідношення сприяє виникненню у суб'єкта рушійних суперечностей.

Розвиток особистості відбувається за рахунок усвідомлення протиріч, їх узгодження, а не зняття. В такому випадку розвиток набуває характеру саморозвитку, тобто відбувається психічний розвиток особистості, який активно спрямовується нею самою, її вибором, її волею, як зазначає Г. Балл [2]. З цього приводу, Н. Мойсеюк підкреслює, що виховання відіграє головну роль у розвитку особистості лише за умови, якщо воно позитивно впливає на внутрішнє стимулювання її активності щодо роботи над собою, тобто коли розвиток набуває характеру саморозвитку. Розуміння ролі активності самої людини у власному розвитку, продовжує вчена, дозволяє педагогу цілеспрямовано організовувати діяльність учня, ставити його в позицію активного діяча, озброювати такими способами діяльності, які дають змогу активно виявляти свої сили; вивчати його особистісну своєрідність, розкривати потенційні можливості, тобто розумно спрямовувати процес розвитку особистості [5, с. 83]. Розмірковуючи над напрямками втілення гуманістичного ідеалу в розбудову освіти, Г. Балл також звертає увагу, що здатність активно впливати на оточення до соціально значущої творчості, вельми бажано виховувати у підростаючого покоління [2]. Саме тому, підкреслює І. Бех, самодіяльність є визначальним фактором усвідомлення суб'єктом себе як особистості. Адже без самопізнання неможливий процес самотворення особистості. Самоусвідомлення у суб'єкта викликає відповідний процес саморозвитку, пише вчений [1].

У словнику професійне самовизначення розкривається через усвідомлення особистістю себе, як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з вимогами професій, усвідомлення своєї ролі в даній системі соціальних відносин і своєї відповідальності за реалізацію своїх здібностей, саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети. Аналіз поглядів науковців на складові професійного самовизначення, механізми за допомогою яких здійснюється цей процес, дозволяє говорити про складність та багатоаспектність самовизначення. Г. Балл вважає, що свідоме професійне самовизначення передбачає аналіз особистістю суб'єктивних і об'єктивних умов професійного самовизначення з наступним вільним, самостійним прийняттям рішення щодо конкретного вибору професії або напрямку професійної освіти [2].

Основою професійного самовизначення є самопізнання та об'єктивна оцінка індивідуальних особливостей, порівняння своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами професії та кон'юнктурою ринку праці. Отже, щоб підготувати людину до професійного самовизначення потрібно:

- сформулювати установку на власну активність та самопізнання як основу професійного самовизначення;
- ознайомити учнів зі світом професій, кон'юнктурою ринку праці, правилами вибору професії;
- забезпечити самопізнання та формування "образу Я" як суб'єкта професійної діяльності
- сформулювати вміння аналізувати види професійної діяльності з урахуванням їх спорідненості за психологічними ознаками й подібністю вимог до людини;
- виробити вміння порівнювати "образ Я" з вимогами професії до особистості і кон'юнктурою ринку праці;
- створити умови для перевірки можливості самореалізації в різних видах професійної діяльності через організацію професійних проб;
- забезпечити розвиток професійно важливих якостей особистості [6];

Це передбачає повною мірою реалізацію педагогічного підходу в профорієнтації, а саме: виявлення і розвиток здібностей, інтересів та нахилів учня, формування важливих для майбутньої трудової діяльності особистісних рис характеру, мотивів професійного вибору, тощо. Педагогічний підхід пов'язаний з вихованням учня, формуванням його характеру, особистісних рис, як найбільш загальних, які допоможуть стати успішним у будь якій сфері діяльності, так і тих які необхідні для самореалізації себе в тій професії, яку обирає молода людина.

Вихідною позицією сучасної профорієнтації є бачення особистості насамперед не як об'єкта, а як суб'єкта саморозвитку. За таких умов засоби професійної орієнтації набувають характеру сприятливих та стимулюють особистість до профорієнтаційної діяльності й через це до самопізнання, самокреації, саморозвитку із спрямуванням на оптимальне вирішення власних життєвих завдань.

Займаючи позицію суб'єкта професійного самовизначення, особистість відходить від позиції об'єкта впливу з боку суспільства, щодо вирішення своєї професійної долі. Як суб'єкт професійної діяльності особистість набуває можливостей використовувати засоби професійної орієнтації для підготовки до свого власного і професійного самовизначення [2]. Б. Федоришин зазначав, що система, яка перетворює учня в суб'єкт, є суттєвою передумовою розвитку особистості учня. Структура, зміст, методи професійної орієнтації покликані сприяти узгодженню потреб особистості з вимогами суспільства. Суспільство в свою чергу має сприяти пошуковій діяльності особистості, а не обмежувати її [2].

Отже, виходячи з зазначеного можна зробити висновок, що система профорієнтації є середовищем, яке згідно з особистісно-зорієнтованим підходом спрямоване на активізацію особистісних аспектів професійного самовизначення та професійного становлення особистості.

Профорієнтаційна робота з молоддю, частіш всього розглядається як система здійснення підготовки до професійного самовизначення. В останній час виявлення особистих характеристик професійного самовизначення (А. Голомшток, К. Гуревич, В. Мерлін, Н. Пряжников) стало першочерговим,

що пояснюється тим, що суспільство пред'являє високі вимоги до особистих і професійних якостей спеціалістів. Методологічні підходи до професійного самовизначення закладені С. Рубінштейном, який вважав, що самовизначення виступає як момент самодетермінації, так як в ньому відображається активна природа суб'єктивного, тобто внутрішніх умов через які відбувається переломлення зовнішніх впливів. За С. Рубінштейном, К. Альбухановою-Славською самодетермінація, власна активність є центральним моментом самовизначення.

Попри розбіжності в розумінні сутності, детермінант (зовнішні чи внутрішні), складових процесу професійного самовизначення, незаперечною у процесі професійного самовизначення є активність особистості щодо власного саморозвитку, виявлення самостійності, відповідальності, самокритичності до себе як суб'єкта профорієнтаційної діяльності.

На думку ряду науковців (В. Рибалко, В. Сидоренко, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова), процес розвитку особистості в юнацькому віці обумовлений саме потребою в професійному самовизначенні, яка детермінована внутрішніми психологічними чинниками, що спрямовані на вирішення особистісних протиріч суб'єкта професійного вибору та вимог обраної професії. Так, як зазначає П. М'ясоїд, розвиток особистості в юнацькому віці, має вигляд саморуху, викликаного суперечностями, що виникають в діяльності і зумовлюють перехід на більш високий рівень життя. При цьому науковці наголошують, що особистісні аспекти відіграють провідну роль у професійному самовизначенні. З цього приводу П. Шавір звертає увагу, що професійне самовизначення, як процес розвитку особистості, означає, що його рушійні сили закладені у внутрішніх протиріччях самої особистості. Тому побудова діючої системи профорієнтації, неможлива без врахування вторинної детермінації внутрішньої активності людини. В. Сафін розглядав самовизначення через активність особистості як самотворення, що здійснюється через саморегуляцію і самопізнання, формування суб'єктом себе як самореалізуючої особистості. У самовизначенні він виділяє систему суб'єктних якостей особистості (хочу, можу, маю) та смислові утворення (треба, повинен, буду). Критерієм самовизначення автор називає вміння співвідносити свої цілі, можливості і бажання з вимогами суспільства. На думку І. Бежа, розвиток особистості в юнацькому віці супроводжується гострими суперечностями, що проявляються при усвідомленні старшокласниками своїх особистісних якостей [1, с. 46].

Активізація особистісних аспектів професійного самовизначення не можлива без реалізації особистісного підходу в профорієнтаційній роботі з учнями, що має передбачати створення сприятливих умов для розвитку особистості учня, усвідомлення власної неповторної індивідуальності, формування творчого потенціалу професійного самовизначення особистості у процесі педагогічної взаємодії вчителя і учнів. Особистісний підхід визнає особистість центральною ланкою профорієнтаційної роботи з наголосом акцентів на самоорієнтуванні, саморозвитку та самовизначенні. На думку Г. Балла, зусилля педагогів мають бути спрямовані саме на розвиток самостійності учня, щоб той оволодів здатністю до самонавчання і

самовиховання. В цьому випадку метою процесу педагогічного керування є досягнення конкретного результату, а максимальне сприяння розкриттю особистісних можливостей вихованця в їх індивідуальній своєрідності [2].

Отже, система професійної орієнтації є середовищем, яке згідно з особистісно орієнтованим підходом спрямоване на активізацію особистісних аспектів професійного самовизначення та професійного становлення особистості. При цьому, на нашу думку, система шкільної професійної орієнтації має зосереджуватись не лише на професійному самовизначенні учня, а й виконувати завдання пов'язані з створенням виховного профорієнтаційного середовища, спрямованого на формування готовності особистості до переборювання труднощів, постійного навчання та активності у власному професійному становленні. Таким чином зміст, форми та методи професійної орієнтації мають містити потенціал самовиховання особистості, що включає самоаналіз, самокритику, самоконтроль, а отже, є шляхом до самовдосконалення особистості. Самостійність, відповідальність, активність, свобода професійного самовизначення особистості, на думку М. Тименка забезпечується формуванням суб'єктності особистості на основі інформації про світ професій, особливості ринку праці, створення умов для самопізнання, самооцінки й розвитку здібностей людини [6].

Безумовно, вступаючи на шлях професійного розвитку, слід мати уявлення про свої психофізіологічні особливості, риси характеру, здібності і про ступінь їх відповідності обраній професії. Однак, кожна людина може реалізувати покладені на неї функції, якщо самостійно усвідомить сенс життя і невпинно буде удосконалювати свою свідомість і професійні здібності, своє ставлення до світу і самого себе. Біографії видатних людей свідчать про прямий зв'язок між інтенсивністю діяльності й результатами розвитку. Чим більше людина працює в певній галузі, тим вищий її рівень розвитку в ній. Звичайно рамки цієї закономірності не безмежні, вони регламентуються здібностями, віком, організацією самої діяльності та ін. Діяльність може бути активною і пасивною. Робота, що виконується без бажання, настрою не забезпечує високих результатів розвитку. Ефективний розвиток відбувається лише в процесі активної, емоційно забарвленої діяльності в яку, людина вкладає всю душу, повністю, реалізує свої можливості, виражає себе як особистість. Така діяльність приносить задоволення, стає джерелом енергії і натхнення. Ось чому важлива не стільки діяльність сама по собі, скільки активність особистості, що виявляється у цій діяльності.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистість в духовному розвитку: навч. посіб. / І.Д. Бех – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Балл Г. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів / Г. Балл // Професійна діагностика; [упоряд. Т. Гончаренко]. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – С. 4-19
3. Ковалев А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – М. : «Просвещение», 1970.– 390с.
4. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / Г. С. Костюк; [под ред. Л.Н. Проколиенко]. – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.

5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник / Н.Є. Мойсеюк. – [4-є вид.]. –К., 2003 – 615 с.

6. Педагогічне управління професійним самовизначенням учнівської молоді: метод. посіб. / [за ред. М. П. Тименка]. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2001. – 153 с.

Ортікова Н. В.

Інститут підготовки кадрів ДСЗУ, м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ БЕЗРОБІТНОГО ВИПУСКНИКА ПТНЗ ТА ВНЗ

Презентовано результати діагностики безробітних випускників ВНЗ та ПТНЗ за п'ятьма тестовими методиками: “Професійна кар'єра”, “Діагностика емоційного інтелекту Н. Холла”, “Короткий індекс самоактуалізації (за Jones, Crandall)”, “П'ятифакторна модель Голдберга “Велика п'ятірка” (наскрізний біполярний перелік)”. На основі отриманих даних визначено особливості соціально-психологічного портрету безробітної молоді, яка закінчила або припинила навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах.

Ключові слова: *тестові методики, безробітні випускники ВНЗ та ПТНЗ, кар'єри орієнтації, самоактуалізація, емоційний інтелект, Я-образ, соціально-психологічний портрет.*

Постановка проблеми. За статистичними даними державної служби зайнятості України станом на січень-червень 2014 року на обліку в центрах зайнятості перебувало 8237 молодих людей, які закінчили або припинили навчання у вищих та професійно-технічних навчальних закладах освіти та які, відповідно до ст. 14 Закону України “Про зайнятість населення” мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Серед них працевлаштовано за даний період – 1921 особа (23,31%). Низький рівень зайнятості серед даної категорії обумовлений тим, що молодь у такому віці характеризується низькою конкурентоздатністю, відсутністю практичного досвіду; володіє невисокими стартовими можливостями та підтримкою з боку батьків; має можливість претендувати лише на невисокий рівень заробітної плати. Додаткові гарантії для них передбачають оптимізацію усіх послуг, які надаються в службі зайнятості, особливо послуг з професійної орієнтації.

Ефективність профорієнтаційної роботи саме для випускників ПТНЗ та ВНЗ залежить від того наскільки спеціаліст служби зайнятості володіє знаннями про: соціально-психологічні характеристики безробітної молоді, потреби профінформаційного та профконсультаційного характеру, смисложиттєві цінності, особливості надання психологічної підтримки цій категорії безробітних клієнтів та умінням застосовувати ці знання для практичного вирішення проблем безробітних випускників ВНЗ та ПТНЗ. Такі знання й уміння допомагають оцінити ступінь адаптації молоді людини до сучасних умов і розробити стратегію поведінки її на ринку праці, а також зробити послуги адресними і реалізувати диференційований підхід.